

Pjetro Arhiati **AR BAILĒM BEZBAILĪGI DZĪVOT**

Bieži vien, mums pašiem to nemanot, bailes lielā mērā nosaka mūsu dzīvi un rīcību: bailes pazaudēt partneri vai darbu, bailes no slimībām, no nāves! Mēs jūtam, ka mēģinājums aizdzīt šīs bailes nav īstais risinājums. Pjetro Arhiati savā rakstā rāda, ka daudz svarīgāk ir iemācīties pilnīgi apzināti apieties ar savām bailēm, apzināti ar tām dzīvot.

Mūsdienu cilvēks arvien stiprāk izjūt dzīves bezjēdzīgumu un motivācijas trūkumu. Tas ir laikmeta fenomens. Mēs varam apskaust mūsu senčus, kuri ir dzīvojuši pirms 200 gadiem vai pat arī pirms 100 gadiem, par viņu pašpārliecinātību un iekšējo mieru. Viņi zināja, kādēļ dzīvo un kas viņiem dzīvē darāms. Mūsdienu cilvēkam ir daudz grūtāk. Pašlaik mēs – un es domāju, ka neviens no mums nedrīkstētu domāt, ka viņš ir izņēmums, – pārdzīvojam to, ka nevienai lietai tās jēga nepiemīt jau sākotnēji kā kaut kas pašsaprotams. Turklāt mums ir ārkārtīgi grūti mudināt sevi kaut ko darīt. Piemēram, dažreiz no rītiem ir stipri jāpiepūlas, lai vienkārši pieceltos no gultas. Tas ir tādēļ, ka mums nav pietiekami daudz dzīvības spēku. Ja to būtu pietiekami, mēs, tikko pamodušies, nepacietīgi lektu kājās ar sajūtu, ka dzīve ir brīnišķīga un ka mūs gaida daudz labu un svarīgu darbu.

Kad mūsdienu cilvēks, no kura arvien vairāk tiek pieprasīta apzināta rīcība, dusmojas par to, ka dzīvei pašai par sevi nav nekādas jēgas un ka viņam, lai kaut ko veiktu, arvien no jauna pašam sevi jāmotivē, tad tas būtībā liecina par viņa pārliecību, ka dzīves jēgai un darbības motīviem jau iepriekš kaut kur ir jāeksistē. Dzīli maldās tas, kurš tā domā, jo viņš vēl nav sapratis, ka brīvība un tās pārdzīvojums ir iespējami tikai tādēļ, ka cilvēkam ik dienas, pastāvīgi ir iespēja šo jēgu meklēt un pašam motivēt sevi rīcībai. Pirmais solis, lai atbrīvotos no šiem maldiem, ir sašutuma pārvarēšana, jo sašutums par kaut ko, kas neatbilst mūsu uzskatiem vai vēlmēm, ir līdzīgs neauglīgai moralizēšanai.

Pirmais lielais solis šajā virzienā būtu: pozitīvi novērtēt faktu, ka dzīves jēga nav dota jau sākotnēji un bez manas līdzdalības, ka arī manas rīcības motīvi nepastāv kaut kur ārpus manas brīvības. Jo dzīves jēga veidojas no neskaitāmiem jēgas atklājumiem, kurus es varu izdarīt ik dienas, ik brīdi. Par to var tikai priecāties. Tādējādi cilvēks iemācās sajūst pateicību par to, ka viņš pats drīkst meklēt savas dzīves jēgu.

Tikai tur, kur cilvēks meklē jēgu, dzīve šo jēgu arī iegūst

Tas ved mūs pie nākamās domas. Runājot par bailēm un bažīgumu jākonstatē, ka izšķiroša nozīme šeit ir cilvēka iekšējai nostājai. Tas jau ir pirmais mierinājums, jo es zinu, ka nekad neesmu pilnīgi nevarīgs attiecībā pret savu iekšējo nostāju. Kā piemēru es gribētu minēt divus mūsu gadsimta notikumus, kuri var kalpot par ilustrāciju divām iekšējām pamatnostādņēm, kuras patlaban vēl ir noteicošas mūsu dzīvē.

Cīņa par eksistenci vai savstarpēja palīdzība?

Pagājušajā gadsimtā ir dzīvojis visiem pazīstamais domātājs Čārlzs Darvins, kas pirmais definēja dzīvi kā "cīņu par eksistenci". Viņa evolūcijas pamatlikuma būtību veido cīņa par eksistenci, konkurence un konflikti. Vienlaicīgi ar Darvinu – austrumos, t.i., Krievijā, darbojās ne mazāk ievērojams domātājs Pjotrs Kropotkins. Viņš evolūciju ir interpretējis gluži pretēji. Savā teorijā viņš parādīja, ka evolūcijas dzinējspēks ir "savstarpēja palīdzība", ka bez dzīvo būtņu savstarpējas palīdzības evolūcija vispār nemaz nebūtu iespējama.

Kuram no viņiem ir taisnība? Var atrast bezgala daudz faktoru, kuri apstiprina gan vienu, gan otru nostāju. Vai cilvēks dod priekšroku Darvinam vai Kropotkinam, ir atkarīgs vienīgi no viņa iekšējās nostājas, jo jutekliski nekur nevar novērot nedz "cīņu par eksistenci", nedz "savstarpēju palīdzību". Tie ir divi jēdzieni un tādēļ – faktu interpretācija. Un tomēr, ja cilvēks interpretē evolūciju tā, ka viņš visur saskata savstarpēju palīdzību, tad tas nozīmē, ka viņš dzīvo liela uzticība attīstību veicinošiem spēkiem. Ja turpretī cilvēks – un te nu viņš ir brīvs – interpretē attīstības procesu tādējādi, ka par tā pamatlikumu uzskata "cīņu par eksistenci", tad viņam ir jāizjūt bailes. Jo cīņā par eksistenci ikvienam ir pamats bažīties par savu dzīvību.

Ja tas ir pareizi, ka attieksme pret bailēm ir atkarīga no cilvēka iekšējās nostājas un dzīves interpretācijas, tad mēs nonākam pie kaut kā varbūt vēl pārsteidzošāka. Jebkura attīstība ir saistīta ar bezgala daudzām sāpēm un ciešanām, un tās izraisa cilvēkos bailes. Mūsdienu cilvēces pamatīpašība ir ciešanu nosodišana, noraidīšana. Nevieni negrib ciest. Es jau reiz esmu izteicis domu par to, ka mūsdienu cilvēks cieš divkārt. Vienreiz – tādēļ, ka viņam ir jācieš, un otrreiz – tādēļ, ka viņš neprot un negrib ciest.

Bailes rodas tādēļ, ka cilvēks iedomājas, ka dzīve bez ciešanām būtu labāka, nekā dzīve ar tām. Bailes no ciešanām ir materiālistisko dogmu sekas. Viena no tādām pamatdogmām ir sapnis par "laimīgu, ērtu dzīvi". Šī dogma ir viscaur maldīga, jo īstenībā ērta dzīve ir nožēlojama dzīve. Cilvēks, kurš tiecas tikai ērti dzīvot, ir tik tiešām nožēlojams, jo ar viņu nekas nenotiek. Iedomājieties reiz Mikelandželo, Danti, Gēti vai Faustu, kuri būtu nodomājuši dzīvot ērti. Tas taču nemaz nav iespējams! Nevienam cilvēkam nav nācis pasaulē ar nodomu pārdzīvot iespējami mazāk. Tas nebūt nenozīmē, ka mums būtu jāmeklē iespējami vairāk ciešanu. Pati dzīve tās katram piedāvā pietiekami dāsni.

Vārds "bailes" vācu valodā (Angst) nāk no vārda "šaurība" (Enge), "sašaurināšanās" (Verengung). Jebkādu bailu avots ir meklējams faktā, ka attīstības gaitā cilvēkam, lai viņš varētu kļūt patstāvīgs un izveidot savu Es, bija jāatdalās no Kosmosa pirmklēpja. Sākumā mēs vēl bijām ieguldīti Kosmosa klēpī, un šo stāvokli mēs saucam par "paradīzi". Taču toreiz neviens nevarēja pateikt par sevi "Es". Cilvēka individualizācija patiesībā ir saistīta ar spēcīgu sašaurināšanos, jo, lai sajustu sevi kā individu, viņam ir jānošķiras no visa, kas nav viņa "Es". Tā cilvēks ir kļuvis pavisam "šaurš". Kad mēs sakām "es", mēs apzīmējam ar to kādu punktu, kaut ko tādu, kam būtībā nav nekāda satura. Katram bija jāatdalās, lai iegūtu patstāvību, un tā ir "grēkā krišana", liela cilvēces aptumšošanās. Šī nepieciešamā sašaurināšanās, pateicoties kurai, cilvēks tiešām var aptvert sevi, gūt pašapziņu, modināja viņā visaptverošas bailes. 'Visa pasaule kļuvusi man sveša. Es pārdzīvoju tikai sevi pašu. Garīgā pasaule man ir tikpat sveša kā citi cilvēki un daba.' Tomēr šī šaurības izjūta ir vienlaicīgi arī priekšnoteikums brīvībai, jo nav Es bez vientulības pārdzīvojuma.

Šī individualizēšanās ir liels mūsu attīstības sasniegums, jo tā galu galā ļauj cilvēkam izjust savu vērtību. Šīs attīstības gaitā radās egoisms. Egoisms ir nepieciešams; tas nozīmē katra cilvēka ieslēgšanos sevī un līdz ar to atdalīšanos no citiem. Tā ir pirmā nepieciešamā brīvības fāze, brīvības sākumpunkts. Taču tieši egoisms ir arī visu ikdienas bailu avots.

Kā mūsdienu cilvēks ar savām bailēm stāv sava likteņa mistērijas, savas karmas priekšā? Bailēs no likteņa mans zemākais "es" diez vai kaut ko zina par patieso, augstāko "Es" manī, kas ir mana īstā būtība. Vēl pirms dzimšanas "Es" kopā ar daudzām garīgām, mīlestības pilnām būtnēm ir izvēlēties un izstrādājis manas nākamās dzīves, mana nākamā likteņa pamatprojektu. Daudzas sīkas variācijas, protams, tika atstātas atklātas, jo bija jānogaida, kā uz to reaģēs mana parastā dienas apziņa. Taču šīs sīkas variācijas nekad nevar mainīt dzīves pamatplānu. Kā tiek konstruēta karma? Katrā ziņā bailes netiek ņemtas vērā. Tām plānā nav iedalīta nekāda loma. Svarīgs ir viss, ko augstākais "Es" nodomā pozitīvā ziņā realizēt nākamajā dzīvē. Tas it sevišķi attiecas uz grūtajiem, ciešanu pilnajiem dzīves apstākļiem. Tie tiek izmeklēti ar īpašu mīlestību un pateicību. Mans augstākais "Es" vienmēr grib to labāko. Augstākā "Es" garīgā substance ir tīra mīlestība.

Mana karma ir mana augstākā "Es" morālās fantāzijas darbs, viņa šedevrs

Sajust bailes ir iespējams, tikai dzīvojot zemākā "es" ilūziju varā. Augstākais "Es" nepazīst nekādu bailu; tas pazīst vienīgi pateicību par attīstības iespēju. Rūdolfs Šteiners arvien no jauna atkārto, ka karmas likums ir cilvēkam visdraudzīgākais no visiem likumiem. Karmas mistērijas būtība ir tāda, ka neviens no mums īstenībā nav garīgi izolēts. Visu augstāko "Es" pamatnoskaņojums ir savstarpēja palīdzība. Visu "Es" nākotnes perspektīva ir visiem kopā izveidot, izcinīt vienu kopēju garīgo ķermeni, jo atsevišķs cilvēks Dieva morālajā fantāzijā ir kāda augstāka veseluma loceklis. Visu cilvēku atkalsavienošāšanās vienā augstākā veselumā nozīmē vispārēju bailu un savstarpēja naidīguma pārvarēšanu.

Atšķirtības ilūzija

Bailes rodas atšķirtības izjūtas dēļ, atkrišanas dēļ no kāda veseluma un līdz ar to no kādas nesošas un balstošas jēgas. Būtībā tas, kas mūs šķir citu no cita un no pasaules, ir matērija. Kad mirstot mēs to atstājam, atšķirtības ilūzija tiek pārvarēta.

Ir divējādas izsenis pazīstamas baiļu pamatformas, kas atbilst diviem cilvēka iesvētīšanas veidiem. Rūdolfs Šteiners attēlo šo divējādo iesvētīšanas procesu no dažādiem redzespunktiem. Jebkurā gadījumā tā ir iesvētīšana pasaulē, kurā mēs vairs neesam šķirti cits no cita un no visa Kosmosa.

Šīs divas iesvētīšanas formas ir šādas: iesvētīšana mikrokosmosā, t.i., cilvēka būtnes dziļumos. Šo iesvētīšanas veidu sauc par mistisko iesvētīšanu. Otra forma bija iesvētīšana makrokosmosā, lielajā pasaulē. Ziemeļu tautu mitoloģijās – ģermāņu, ķeltu – daudz vairāk sastopama iesvētīšana makrokosmosā. Atcerieties Odinu, kurš tika iesvētīts pie "pasaules koka"! Savukārt dienvidu tautas – Indijā, Ēģiptē – vairāk praktizēja iesvētīšanu cilvēka mikrokosmosa mistērijā, proti, viņa dvēseles dziļumos.

Abu iesvētīšanas rituālu pirmatnējās formas var atrast ceturtajā kultūras periodā Grieķijā. Apoloniskais elements grieķu pasaules uztverē bija saistīts ar iesvētīšanu makrokosmosā, turpretī dionīsiskais – ar iesvētīšanu mikrokosmosā. Šis dubultais sliekšnis starp juteklisko un pārjuteklisko pasauli ir skaidri saskatāms arī Kristus notikumā. Tur tas parādās kā visu mistēriju pirmtēls. Vispirms Kristus būtne ienāk mikrokosmosā, lai pārdzīvotu egoisma mistēriju. Pēc trim gadiem tā caur nāvi iziet atpakaļ makrokosmosā. Tā divas varenas kolonnas balsta šos trīs Zemes evolūcijai izšķirošos gadus.

Kādas bailes rodas cilvēkā, ejot cauri iesvētīšanai makrokosmosā? Bailes pazaudēt sevi, jo makrokosmos ir tik bezgalīgi plašs un tik bezgalīgi daudzveidīgs. Senos laikos iesvētāmajam blakus stāvēja 12 iniciētāji, lai palīdzētu viņam pārdzīvot 12 makro-kosmiskos skatījumus vai redzespunktus uz pasaules norisēm. Mūsdienų cilvēks neredz garīgo pasauli, jo to viņam aizsedz matērijas plīvurs, un būtībā viņš ar to ir arī apmierināts, jo kaut kur dvēseles dziļumos viņā dzīvo milzīgas bailes no makrokosmosa, no gara neizmērojamības, kaut arī viņš to negrib atzīt.

Ja cilvēks turpretī iedzīlinās savas dvēseles iekšējā realitātē, viņš atrod tur totālu egoismu. Tad viņā saceljas otra veida senās bailes, un tās var raksturot kā kaunu, kaunu no sava iekšējā satura. Rūdolfs Šteiners dažreiz iedala šo kauna izjūtu trīs daļās, trijos pirmatnējos impulsos, kurus sevi nes katrs cilvēks. Tie ir – nodevība, viltība un slepkavība. Ikviens cilvēks ir spējīgs uz nodevību, viltību un slepkavību, kaut arī šīs spējas snauz dziļi viņa zemapziņā.

Jāņa Evaņģēlijā ir kāda mīklaina vieta. 10. nodaļas 8. pantā mēs lasām: "Visi, kas nākuši pirms Manis, bija zagļi un laupītāji." Tradicionālās kristietības pārstāvjiem nav viegli izskaidrot šo teikumu, jo Jānis Kristītājs arī nāca pirms Kristus, tāpat viņa māte un visi dieži Vecās Derības pravieši. Tātad viņiem visiem bija jābūt zagļiem un laupītājiem? Ņemot vērā to, ko esmu ieskicējis, var mēģināt skaidrot šo teicienu. Pirms cilvēkā nobriest Es jeb Kristus spēks, viņam ir jābūt vai nu "zaglim", vai "laupītājam". Zaglis ir cilvēks, kurš zog tādēļ, ka viņš grib, lai viss piederētu viņam. Viņš pilnā mērā pārdzīvo egoismu. Egoisms grib, lai viss grieztos tikai ap to un tā dēļ. Garazinātnes ziņā zaglis ir Lucifers.

Turpretī laupītājs ir cilvēks, kurš, izmantojot savu spēku un varu, grib nodarīt pasaulei pāri un tādējādi to tik ļoti saskalda, vienlaikus novājinādams arī sevi, ka reiz pats nokļūst zem esamības riteņiem. Laupītājs pazaudē sevi pasaulē. Tās ir divas baiļu pirmformas. Lekciju ciklā "Kristus un cilvēka dvēsele" Rūdolfs Šteiners saka, ka senajos iesvētīšanas rituālos divos teikumos tika apkopotī abi, zagšanas un laupīšanas, fenomeni. Zaglis tika raksturots ar vārdiem: "Pasaule pazaudē mani". Un teikums, veltīts laupītājam, skanēja šādi: "Es pazaudēju sevi pasaulē".

Acumirkļa vienreizība

Bailes ir saistītas arī ar mūsu laika apokaliptiskā rakstura izjūtu. Patiešām, mēs dzīvojam laikā, kas acīmredzami kļūst arvien apokaliptiskāks. Mēs esam sasnieguši gadsimta un arī gadu tūkstoša beigas. No visām pusēm skan pareģojumi, ka esot gaidāms kaut kas vienreizējs, grandiozi notikumi. Daudzos cilvēkos tas izraisa bailes: bailes no pasaules bojāejas. Kā kurš to iztēlojas, tas jau ir cits jautājums.

Pašā "Apokalipses" sākumā ir kāds apbrīnojams teikums, kas palīdz mums saprast apokaliptiskās bailes. Tie ir vārdi: "jo laiks ir tuvu". No grieķu oriģināla šo teikumu gan varētu iztulkot arī šādi: "laiks ir sašaurinājies", "laiks kļūst ierobežots". Mēs pārdzīvojam ierobežotību, bet ierobežotības izjūta rada bailes. Tā ir laika mistērija. Ko tas nozīmē: laiks tiek ierobežots? Bērnam, piemēram, laiks nekad nav ierobežots;

bērnām vienmēr ir pietiekami daudz laika, jo viņš neko nevar palaist garām. Laika ierobežotības izjūta rodas no bailēm palaist garām vienreizējo, neatkārtojamo acumirkli.

Attīstības notikumi nekad neatkārtojas, jo tas būtu garlaicības sākums Kosmosā, ja kaut vai tikai divas reizes atkārtotos tā pati pasaules faktoru konstelācija. Katrs acumirklis ir vienreizējs, un katrs acumirklis dod mums vienreizēju iespēju īstenot kaut ko sevišķu, ko nevarēs vairs realizēt nevienā citā mirklī. Laika sašaurināšanās liek pamosties mūsos apziņai par katra mirkļa vienreizību, kā arī rada vēlmi nepalaist garām kaut ko svarīgu.

Apstākļi, kuros mēs dzīvojam patlaban, ir gluži atšķirīgi no apstākļiem, teiksim, pirms 50 gadiem. Kas zina, kādi apstākļi būs vēl pēc 50 gadiem? Un, ja mēs palaidīsim garām iespēju paveikt kaut ko, ko iespējams paveikt tikai pašreizējos apstākļos, tad, lai arī mums būs iespēja noteiktā mērā panākt iekavēto, jo visi faktori taču neizmainās absolūti vienā mirklī, arī pēc stundas ne, tomēr mēs nekad nevarēsīm panākt visu nokavēto, padarīt visu reiz nepadarīto. Tas fakts, ka nekad nevar panākt visu, padara mūsu brīvību par nopietnu lietu. Tā cilvēks arvien vairāk dzīvo bailēs palaist garām, nepagūt paveikt kaut ko svarīgu, būtisku, izšķirošu.

Pārdomājot acumirkļa nozīmi, mēs nonākam pie kādas vēl dziļākas baiļu formas manifestācijas. Vislielākās bailes ir nenoteiktas, netveramas bailes par dzīvību. Visneskaidrākā un visnomācošākā baiļu forma ir nevis bailes no kaut kā konkrēta un tverama, bet gan nenoteiktas bailes par savu dzīvību. Es gribētu salīdzināt šīs bailes ar laimes medībām. Jo laime ir tikpat izplūdis un nenoteikts jēdziens kā šīs bailes. Rūdolfa Šteinera "Brīvības filosofijā" ir viena brīnišķīga nodaļa, kur viņš izsaka ārkārtīgi svarīgu domu: "Cilvēks, kurš grib būt laimīgs, negrib nekā. Viņam nav ne jausmas, ko viņš īsti grib, ja viņš grib vienkārši būt laimīgs. Taču cilvēks, kurš zina, ko grib, neprāto par laimi un dara to, ko grib, aiz mīlestības pret savu darbu, un viņš pārdzīvo laimi kā dāvanu."

Laime ir dāvana, kas tiek mums dota tad, kad mēs pārstājam gribēt būt laimīgi

Lai varētu pārvarēt šīs bailes, cilvēkam ir jāpalūkojas uz citu fenomenu un jāatzīstas sev, ka īstenībā viņam ir bail būt nelaimīgam. Tas ir tāds psiholoģisks fenomens. Kā cilvēks nonāk pie tā, ka baidās būt nelaimīgs? Viņam taču tikai katrā brīdī jābūt laimīgam, un viņš būs laimīgs vienmēr!

Gan laime, gan bailes tiks izdziedinātas, ja cilvēks iemācīsies dzīvot tagadnē. Tas, protams, nenozīmē, ka viņam būtu jāaizmirst viss, kas ir noticis pagātnē un ka viņam nebūtu nekādu ideālu un nākotnes plānu. Tagadnē viņš var pārdzīvot pašatraisīšanos. Ja viņš to var pārdzīvot, tad viņš ir absolūti laimīgs un viņam nekad netrūks darāmā. Tad viņam nav ne laika, ne pamata bailēm. Cilvēks kļūst bailīgs, kad viņam nav ko darīt.

Ikdienišķas zāles pret bailēm ir tagadnes mīlestība, mīlestība pret to gluži konkrēto darbu, kas jāveic tūlīt. Bailes tiks pārvarētas katru dienu no jauna, ja cilvēks atzīs bailes par uzdevumu, ja viņš iemācīsies bezbailīgi dzīvot ar bailēm. Šo mākslu bezbailīgi dzīvot ar bailēm Šteiners sauc par uzticību savai karmai, savam liktenim. Cilvēkam ir jāiemācās pārvarēt šo savas būtnes izseno šizofrēniju, pretstatu starp savu augstāko un savu zemāko Es. Pārvarot to, cilvēks pārvarēs arī visas bailes, kas viņu nomāc ikdienā.